

เอกสารวิชาการส่วนบุคคล
(Individual Study)

หลักนิติธรรมกับการอำนวยความสะดวกทางอาญา ของพนักงานสอบสวน

จัดทำโดย พลตำรวจเอกวุฒิ ลิปะพัลลภ
รหัส 30

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรม
หลักสูตรนิติธรรมเพื่อประชาธิปไตย รุ่นที่ 3
วิทยาลัยรัฐธรรมนูญ
สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

ลิขสิทธิ์ของสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ

หลักนิติธรรมกับการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาของพนักงานสอบสวน

พลตำรวจเอก วุฒิ ลิปตพัลลภ

บทคัดย่อ

ในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาในงานสอบสวน พนักงานสอบสวนที่ดีต้องมี จรรยาบรรณ ยึดหลักกฎหมาย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม การดำเนินการจะต้องมีความ โปร่งใส สุจริต รวดเร็ว เสมอภาค และเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง โดยยึดหลักนิติธรรมและการคุ้มครอง สิทธิเสรีภาพของประชาชนตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับการรักษาความสงบสุขของ สังคมและพัฒนาพนักงานสอบสวนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ ที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ ซึ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรต้นธารกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ทั้งนี้ในสภาพ สังคมและการทำงานในปัจจุบัน มีอาชญากรรมที่พนักงานสอบสวนก็มีความต้องการความก้าวหน้า ในการปฏิบัติหน้าที่และมีสถานภาพที่ดีในองค์กร หากไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บังคับบัญชา ก็ อาจเกิดผลกระทบต่อความเจริญก้าวหน้าในหน้าที่การงาน เพราะการพิจารณาความดีความชอบ เป็นอำนาจของผู้บังคับบัญชา ในระดับที่เหนือกว่าจึงทำให้การทำงานของพนักงานสอบสวนขาด ความเป็นอิสระในการดำเนินคดีที่แท้จริง บางครั้งต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัดของผู้บังคับบัญชา ซึ่ง บางท่าน ขาดคุณธรรม ไม่มีความรู้ความสามารถหรือประสบการณ์ด้านการสอบสวน ทำให้เกิดความ เสียหายต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์

ดังนั้น เพื่อให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาของพนักงานสอบสวน เป็นไปด้วยความ ถูกต้อง บริสุทธิ์ ยุติธรรม ถูกต้องตามหลักกฎหมายและสอดคล้องกับหลักนิติธรรมควรมีการปลูกฝัง จิตสำนึกให้ยึดหลักนิติธรรม อุทิศการณ จรรยาบรรณ และยึดหลักกฎหมายเป็นหลักในการ ปฏิบัติงาน

คำสำคัญ หลักนิติธรรม, การอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาของพนักงานสอบสวน

หลักนิติธรรมกับการอำนวยความสะดวกทางอาญาของพนักงานสอบสวน

1. ความหมายของหลักนิติธรรม

หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ในไทยได้มีผู้ให้ความหมายที่หลากหลาย เช่น หลักพื้นฐานแห่งกฎหมาย หลักการปกครองด้วยกฎหมาย หลักแห่งกฎหมาย หลักความยุติธรรมตามกฎหมาย เป็นต้น แต่ความหมายที่ทำให้เข้าใจและตรงกับศัพท์มากที่สุด คือ “หลักพื้นฐานแห่งกฎหมายที่ไม่อาจฝ่าฝืนหรือขัดแย้งได้” ซึ่งหากจะขยายความให้เข้าใจแล้ว หมายถึง “การบัญญัติกฎหมาย การใช้การตีความกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการยุติธรรม จะต้องไม่ฝ่าฝืนหรือขัดแย้งต่อหลักนิติธรรม” หากกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมขัดหรือแย้งต่อหลักนิติธรรม ผลก็คือจะใช้บังคับไม่ได้ เพราะหลักนิติธรรมมีความสำคัญเหนือกฎหมายทั้งปวง

คำว่า หลักนิติธรรมนั้น ไม่ใช่คำที่ใหม่ในวงการกฎหมายไทย แปลมาจากคำว่า The Rule of Law ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายอังกฤษ ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกในศตวรรษที่ 17 ซึ่งถือว่าเป็นแม่แบบของระบบ Common Law อย่างไรก็ดี แม้จนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ คำว่า rule of law ก็ยากจะหาคำจำกัดความหรือนิยามซึ่งยอมรับกันเป็นที่ยุติได้ A.V. Dicey ที่เป็นเจ้าของหลักกฎหมายที่เรียกว่า The Rule of Law (หลักนิติธรรม) ได้ให้ทัศนะมีสาระสำคัญอยู่ 3 ประการ คือ

ข้อที่ 1 หลักนิติธรรม ยึดถือความสูงสุดของกฎหมาย (Supremacy of Law) คือ ทุกอย่างต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย

ข้อที่ 2 ยึดถือหลักความเสมอภาคกันทางกฎหมาย (Equality before the Law) หมายความว่า ทุกคนจะอยู่ในฐานะที่เท่าเทียมกันในทางกฎหมาย และอยู่ภายใต้บังคับของศาล

ข้อที่ 3 คือรัฐธรรมนูญเป็นผลที่เกิดจากกฎหมาย (Ordinary Law) ที่พัฒนาโดยศาล คือเป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวินิจฉัย และคำตัดสินของศาล

แนวความคิดเรื่องหลักนิติธรรม

(thai.bangkok.usembassy.gov/root/pdfs/principles_of_democracy_thai.)

เกือบตลอดช่วงประวัติศาสตร์ของมนุษยชาตินี้ ผู้ปกครองและกฎหมายคือสิ่งเดียวกัน อีกนัยหนึ่งก็คือกฎหมายเป็นเพียงเจตจำนงของผู้ปกครองนั่นเอง ก้าวแรกที่น่าพามนุษยชาติให้หลุดพ้นจากการกดขี่ดังกล่าวก็คือ แนวคิดที่ว่าผู้ปกครองก็ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายและปกครองประเทศอย่างมีคุณธรรมด้วยวิถีทางของกฎหมายระบอบประชาธิปไตยไปไกลกว่านั้นด้วยการสถาปนาหลักนิติธรรมแม้ว่าจะไม่มีประเทศใดหรือระบอบการปกครองใดในโลกที่ปราศจากซึ่งปัญหา แต่หลักนิติธรรมจะทำหน้าที่ปกป้องสิทธิพื้นฐานด้านการเมือง สังคมและเศรษฐกิจ และเตือนเราว่าระบบทรราชย์และภาวะไร้ชื่อแปดไม่ใช่วิถีทางเลือกเพียงประการเดียวของมนุษยชาติ

หลักนิติธรรม หมายความว่า ไม่มีบุคคลใด ผู้ปกครองหรือประชาชนคนใดอยู่เหนือกฎหมาย รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยใช้อำนาจของตนผ่านกฎหมายและต้องอยู่ภายใต้กฎหมายเช่นกันและกฎหมายควรแสดงเจตจำนงของประชาชน มิใช่ของ เผด็จการ ทหาร ผู้นำทางศาสนา หรือพรรคการเมืองที่ตั้งกันขึ้นมาเอง

ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจึงเต็มใจเชื่อฟังกฎหมายของประเทศ เพราะพวก

เขาอยู่ภายใต้กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ เช่นกัน ความยุติธรรมเกิดขึ้นได้เมื่อกฎหมายถูกกำหนดขึ้นโดยประชาชนที่ต้องการกฎหมายนั้นด้วย

กฎหมายในระบอบประชาธิปไตยต้องมีองค์ประกอบรองรับหลายรูปแบบ เช่น รัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร กฎหมาย กฎระเบียบ การสอนศาสนาและจริยธรรม การปฏิบัติตามประเพณี และวัฒนธรรม แต่ไม่ว่าจะมีที่มาอย่างไร กฎหมายควรปกป้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ดังนี้

1. ภายใต้เงื่อนไขที่ว่า ประชาชนทุกคนจะต้องได้รับการคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ดังนั้น กฎหมายจึงไม่มีผลบังคับใช้กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ
2. ประชาชนต้องไม่ถูกจับกุม ถูกตรวจค้นบ้าน หรือถูกยึดทรัพย์สินโดยพลการ
3. ประชาชนที่ถูกกล่าวหาว่า มีความผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างรวดเร็วพร้อมกับได้รับโอกาสในการเผชิญหน้าและซักถามฝ่ายโจทก์ และเมื่อถูกตัดสินว่ากระทำผิดจะต้องไม่ถูกทำโทษด้วยวิธีการที่โหดร้ายหรือผิดปกติ
4. ประชาชนต้องไม่ถูกบังคับให้ให้การที่เป็นการกล่าวโทษต่อตนเอง หลักการนี้จะช่วยปกป้องประชาชนจากการถูกบังคับ การถูกทารุณ หรือการถูกทรมาน และลดโอกาสที่ตำรวจจะใช้วิธีการดังกล่าว

จากแนวคิดเรื่อง “หลักนิติธรรม” อาจกล่าวและพอสรุปได้ว่า การใช้หลักกฎหมายเน้นการคำนึงถึงศักดิ์ศรี สิทธิ เสรีภาพในความเป็นมนุษย์ว่าควรได้รับการปฏิบัติ และคุ้มครองอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันโดยประชาชนและผู้ปกครองไม่สามารถใช้อำนาจตามอำเภอใจโดยไม่ฟังเสียงจากประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจอย่างแท้จริง ประชาชน ทุกองค์กร ทุกภาคส่วนต้องยอมรับและปฏิบัติอยู่ภายใต้หลักการพื้นฐานแห่งกฎหมายเดียวกัน นั้นเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนรวม

หากเราวิเคราะห์หลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อนรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2557 (ฉบับชั่วคราว) จะเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 3 วรรคสอง ได้บัญญัติให้ “ การปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐต้องเป็นไปตามหลักนิติธรรม” อันถือเป็นครั้งแรกที่ได้มีการบัญญัติคำว่า “ หลักนิติธรรม” ไว้อย่างชัดเจน ในกฎหมายสูงสุดของประเทศ ทั้งนี้ โดยมีเจตนารมณ์สำคัญเพื่อวางกรอบในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญและหน่วยงานของรัฐนั้นจะต้องเป็นไปตาม “ หลักนิติธรรม (The Rule of Law) ” การปฏิบัติหน้าที่ทั้งหลายจะต้องอยู่บนพื้นฐานของบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้และการบังคับใช้กฎหมายจะต้องเป็นไปโดยถูกต้องและเที่ยงธรรม สามารถอธิบายและให้เหตุผลได้ โดยจะใช้อำนาจรัฐในลักษณะที่ปราศจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายรองรับไม่ได้

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 78 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการบริหารราชการแผ่นดิน ดังต่อไปนี้

- (6) ดำเนินการให้หน่วยงานทางกฎหมายที่มีหน้าที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของรัฐตามกฎหมายและตรวจสอบการตรากฎหมายของรัฐ ดำเนินการอย่างเป็นอิสระ เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินเป็นไปตามหลักนิติธรรม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศในขณะนั้น ได้ให้ความสำคัญในเรื่อง สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 4 ว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” ในมาตรา 5 บัญญัติว่า “ประชาชนชาวไทยไม่ว่าเหล่ากำเนิด เพศ หรือศาสนาใด ย่อมอยู่ในความคุ้มครอง แห่งรัฐธรรมนูญนี้เสมอกัน” มาตรา 32 บัญญัติไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิต และร่างกาย การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใด อันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ..” ดังนั้น กฎหมายอื่นๆที่ได้บัญญัติวางหลักเกณฑ์หรือวิธีการดำเนินคดีอาญาเพื่อนำมาใช้ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ต้องให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน โดยเฉพาะบทบัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญายังต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากเป็นกระบวนการยุติธรรมที่ต้องใช้ความรวดเร็ว ถูกต้องและเป็นธรรม ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อจะนำตัวผู้กระทำผิดที่แท้จริงมาลงโทษตามกฎหมายควบคู่ไปกับการคุ้มครองผู้บริสุทธิ์และโดยเหตุที่ถือว่ามนุษย์ทุกคนเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำผิดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ใน มาตรา 39 ว่า “บุคคลไม่ต้องรับโทษทางอาญาเว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่เวลานั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้ ในคดีอาญาต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น เสมือนเป็นผู้กระทำผิดมิได้”

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีความสำคัญในเรื่องความเป็นธรรมต่อสังคมและกระบวนการยุติธรรม ในการบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน และมีหน้าที่ควบคุมสังคมในฐานะผู้รักษากฎหมาย ซึ่งหมายถึงการบังคับใช้กฎหมายเพื่อคุ้มครองสังคมด้วยยุทธวิธีต่างๆ ในด้านการป้องกันปราบปรามอาชญากรรมและการสืบสวนสอบสวน อาชีพตำรวจจึงมีขอบเขตกว้างขวางเกี่ยวข้องกับประชาชนตลอดเวลา สำหรับกิจการของตำรวจไทยในปัจจุบัน ได้มีการกำหนดรูปแบบของภารกิจหน้าที่ความรับผิดชอบและบทบาทของตำรวจไว้หลายประการ เช่น ตามข้อพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการตำรวจ พ.ศ.2547 ตำรวจไทยมีอำนาจหน้าที่ 4 ประการคือ

1. รักษาความสงบเรียบร้อยทั้งภายใน และภายนอกประเทศ เพื่อประโยชน์ สูงสุดของประชาชน
2. รักษาการตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการกระทำผิดอาญา
3. บำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชน
4. ดูแลรักษามลประโยชน์ของสาธารณะ

งานหลักและเป็นหัวใจของตำรวจในหลักนิติธรรม คือ งานสอบสวน ประชาชนที่ได้รับความเสียหายจะต้องเข้าแจ้งความร้องทุกข์ต่อตำรวจ คือพนักงานสอบสวน ซึ่งมีหน้าที่รวบรวมพยานหลักฐานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่กล่าวหา และใช้ดุลพินิจจากพยานหลักฐานที่รวบรวมได้สรุปสำนวนการสอบสวน มีความเห็นทางคดี ส่งสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อดำเนินคดีตามกฎหมาย ขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น จึงเริ่มที่พนักงานสอบสวนเป็น

ลำดับแรก โดยมีหลักเกณฑ์วิธีการ รูปแบบ ระเบียบ ข้อกำหนด และเงื่อนไขต่างๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย โดยเฉพาะที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ระเบียบ และคำสั่งต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเป็นธรรมให้แก่ประชาชน ทั้งฝ่ายผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหา

ความหมายของพนักงานสอบสวน

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายที่กำหนดวิธีการหรือหลักเกณฑ์ เพื่อให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานในการสอบสวนฟ้องร้อง การพิจารณาพิพากษา การลงโทษ เพื่ออำนวยความยุติธรรมและรักษาความสงบเรียบร้อย และคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพ ชื่อเสียง ทรัพย์สิน ร่างกาย และชีวิตของบุคคล

1.1 การสอบสวน

การสอบสวน หมายความว่า การรวบรวมพยานหลักฐาน และการดำเนินการทั้งหลาย อันตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ซึ่งพนักงานสอบสวนได้ทำไปเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหา เพื่อที่จะทราบข้อเท็จจริงหรือการพิสูจน์ความผิด และเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ

1.2 ผู้มีอำนาจสอบสวน

ผู้ที่มีอำนาจสอบสวน มาตรา 2 (6) บัญญัติว่า "พนักงานสอบสวน" หมายความว่า เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย ให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน เจ้าพนักงานซึ่งกฎหมาย ให้มีอำนาจและหน้าที่ทำการสอบสวน พนักงานสอบสวน มีหน้าที่ในการสอบสวนรวบรวมพยานหลักฐานคดีความผิดที่มีโทษทางอาญาทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่กล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิด และพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด

บทบาทอำนาจหน้าที่ของพนักงานสอบสวน

เมื่อพนักงานสอบสวนได้รวบรวมพยานหลักฐานเพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริง และพฤติการณ์อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิด พนักงานสอบสวนจึงสามารถรวบรวมพยานทั้งฝ่ายผู้กล่าวหาและฝ่ายผู้ต้องหา การที่ต้องรับฟังพยานทั้งสองฝ่ายนี้ จึงสามารถใช้ดุลพินิจในการชี้ว่านักพยานในชั้นสอบสวนได้อย่างลึกซึ้ง เพื่อที่จะเสนอความเห็นสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ดังนั้น ในการพินิจวินิจฉัยชี้ว่านักพยาน จึงอยู่ที่ความเชื่อถือของพนักงานสอบสวนเป็นสำคัญ

ลักษณะการวินิจฉัยชี้ว่านักพยานหลักฐานก็คือ ให้ตรวจดูว่าพยานหลักฐาน นั้นจะสมเหตุสมผลพอที่วิญญูชนจะลงความเห็น เพื่อเห็นว่าเป็นความจริงหรือไม่ ถ้ามีเหตุผลพอแล้วก็นับว่าเป็นความจริง แต่ถ้ายังอยู่ในความคาถหมายว่าอาจจะเป็นความจริง ดังนี้ไม่พอและความเชื่อถือนั้นจะต้องเกิดขึ้นจากข้อเท็จจริงที่ได้เลือกเฟ้นโดยสุจริตและเที่ยงธรรม ประกอบเหตุผลทั้งปวง โดยคำนึงถึงหลักวิชาจิตวิทยา วิทยาศาสตร์ และความก้าวหน้า ทางวิชาการสมัยใหม่ประกอบขึ้นเป็นเหตุผลในการชี้ว่านักพยานหลักฐาน ซึ่งมาตรา 226 ได้แบ่งพยานที่จะพิสูจน์ว่าจำเลยมีผลหรือบริสุทธิ์ออกเป็น 3 ลักษณะด้วยกัน คือ พยานบุคคล พยานเอกสาร และพยานวัตถุ

เมื่อพิจารณาถึงตำแหน่งพนักงานสอบสวนแล้วจะพบว่า เป็นตำแหน่งที่มีความรับผิดชอบสูง โอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดในการปฏิบัติงานย่อมมากตามไปด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพนักงานสอบสวน

แต่ละคนมีภูมิหลัง ระดับการศึกษา และประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกัน การสั่งคดีของพนักงานสอบสวนแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน จึงทำให้พฤติกรรมของพนักงานสอบสวนในด้านลบที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อมวลชนอยู่ในความสนใจของประชาชนตลอด ไม่ว่าจะเป็นการใช้พฤติกรรมก้าวร้าวกับผู้ต้องหาหรือกับประชาชน การข่มขู่ใช้อำนาจบังคับในทางไม่ถูกต้อง การเรียกเก็บเงินหรือสิ่งตอบแทนเพื่อช่วยเหลือในคดีหรือการรับสินบน เป็นต้น ในขณะที่การหย่อนประสิทธิภาพของการทำงาน การบกพร่องในหน้าที่ การทำสำนวนการสอบสวนล่าช้าหรือทำสำนวนอ่อนแอเป็นเหตุให้ผู้ต้องหาหลุดพ้นจากการดำเนินคดีถือเป็นสาเหตุที่ทำให้ประชาชนผิดหวังในการปฏิบัติหน้าที่ของพนักงานสอบสวน รวมทั้งนำไปสู่การเสริมสร้างทัศนคติที่ไม่ดีต่อภาพพจน์ตำรวจ

จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวน

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญของการสอบสวนคดีอาญา อันเป็นภารกิจหลักในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนโดยมีพนักงานสอบสวน เป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่นี้ ซึ่งการดำเนินการจะต้องมีความโปร่งใส สุจริต รวดเร็ว เสมอภาค และเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการรักษาความสงบสุขของสังคมและพัฒนา พนักงานสอบสวนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ซึ่งบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบขององค์กรต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่พนักงานสอบสวนจะปฏิบัติหน้าที่ให้สัมฤทธิ์ผล จึงจำเป็นต้องกำหนดให้มีจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนเป็นกรอบและแนวทางในการประพฤติปฏิบัติควบคู่ไปกับ “อุดมคติของตำรวจ” ที่ได้กำหนดและอบรมไว้แล้ว

จรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนมีดังนี้

1. พนักงานสอบสวนต้องเคารพในสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
2. พนักงานสอบสวนต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต และยึดมั่น ในศีลธรรม
3. พนักงานสอบสวนต้องอำนวยความยุติธรรม ด้วยความรวดเร็ว ต่อเนื่องโปร่งใส และเป็นธรรมโดยปราศจากอคติ
4. พนักงานสอบสวนต้องกล้ายืนหยัดกระทำในสิ่งที่ถูกต้อง
5. พนักงานสอบสวนพึงปฏิบัติหน้าที่ด้วยความวิริยะอุตสาหะ เสียสละ และอดทน เพื่อประโยชน์แห่งการอำนวยความยุติธรรม
6. พนักงานสอบสวนพึงมีมนุษยสัมพันธ์ดี ด้วยความสุภาพอ่อนโยนมีไมตรีจิต และเต็มใจให้บริการประชาชน
7. พนักงานสอบสวนพึงหมั่นศึกษาหาความรู้ และพัฒนาตนเองตลอดเวลา
8. พนักงานสอบสวนพึงสำนึก และยึดมั่นในวิชาชีพการสอบสวน มีความภาคภูมิใจในศักดิ์ศรีและวิชาชีพของตนเอง

พนักงานสอบสวนจะต้องยึดถือประพฤติปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณของพนักงานสอบสวนอย่างแท้จริง เพื่อให้บังเกิดผลดีแก่ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของตน และสร้างความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นแก่สังคม หากมีการละเลยหรือทำให้เห็นว่าพนักงานสอบสวนผู้ใดฝ่าฝืน ก็ให้ผู้บังคับบัญชาได้พิจารณาไปตามกฎหมาย และระเบียบแบบแผนของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และหากเข้าข่ายผิดวินัยก็ให้ดำเนินการในเรื่องวินัยด้วย

ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานและการสังคดีของพนักงานสอบสวน

ปัญหาการรวบรวมพยานหลักฐานและการสังคดีของพนักงานสอบสวน เป็นปัญหาสำคัญมากในกระบวนการยุติธรรมเบื้องต้น สามารถแยกแยะออกเป็นประเด็นต่างๆได้ดังนี้

1. พนักงานสอบสวน

1.1. ปัญหาการสังคดีของพนักงานสอบสวนในการรวบรวมพยานหลักฐาน ถือว่ามีความสำคัญ เพราะหากการรวบรวมพยานหลักฐานกระทำขึ้นโดยมิชอบด้วยกระบวนการที่ถูกต้องตามกฎหมายในเบื้องต้น ย่อมส่งผลกระทบต่อการวินิจฉัยหรือการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการและศาล ความยุติธรรมในทางปฏิบัติพนักงานอัยการ จะต้องยึดถือข้อเท็จจริงตามสำนวนการสอบสวนชั้นพนักงานสอบสวนในการสังคดี การรวบรวมพยานหลักฐาน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 131 บัญญัติว่า “ให้พนักงานสอบสวนรวบรวมหลักฐานทุกชนิดเท่าที่สามารถจะทำได้ เพื่อประสงค์จะทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหาและเพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำผิดและพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา” หลักเกณฑ์ และวิธีดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานสอบสวน ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา และระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ให้อำนาจพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจในการรวบรวมพยานหลักฐานทุกชนิด พยานหลักฐานที่จะนำเข้าสู่สำนวนการสอบสวนมาจากสถานที่เกิดเหตุ ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องมีความชำนาญพิเศษ ในการตรวจและเก็บร่องรอยหลักฐานในสถานที่เกิดเหตุ ทำการถ่ายภาพ จัดทำแผนที่สังเขปของสถานที่เกิดเหตุ แต่ไม่มีกฎหมาย ระเบียบกำหนด แนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานเดียวกัน หากแต่ขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์และการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนแต่ละคน ยกตัวอย่างเช่น ในคดีเชอร์แอน ในคดีนี้พนักงานสอบสวนไม่รวบรวมพยานหลักฐานตามความเป็นจริง ได้นำพยานหลักฐานที่เป็นเท็จเข้ามาในสำนวนทำให้ผู้บริสุทธิ์ 4 คน ต้องรับโทษจำคุกเป็นเวลา 7 ปี จากโทษตัดสินประหารชีวิตสุดท้ายมีจำเลยในคดีนี้ซึ่งเป็นผู้บริสุทธิ์ต้องได้รับโทษและเสียชีวิตในห้องขัง 1 คน เนื่องจากการใช้อำนาจดุลพินิจที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดกับหลักนิติธรรม

1.2. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการสอบสวนพยานบุคคลในพยานบุคคลที่จะมาเปิดเผยถึงการรับรู้ของตนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในคดีโดยการให้ ถ้อยคำ การรับรู้นี้เป็นการรับรู้โดยประสาทสัมผัสของตนโดยตรง คือ การได้เห็นได้ฟังหรือได้ยินและมาถ่ายทอดข้อเท็จจริงเหล่านั้นต่อพนักงานสอบสวน พยานบุคคลต้องเป็นบุคคลที่สามารถเข้าใจและตอบคำถามได้เนื่องจากจะต้องมีการถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่ตนได้ สัมผัสมาให้ศาลทราบและเข้าใจได้ พยานบุคคลในคดี ไม่ว่าจะเป็นประจักษ์พยาน พยานบอกเล่า หรือพยานแวดล้อมกรณี ส่วนใหญ่คู่กรณีที่ทำให้เกิดความเสียหายแต่ละฝ่ายจะอ้างพยานเข้ามาเพื่อให้พนักงานสอบสวนบันทึกถ้อยคำพยานที่คู่กรณีอ้างเข้ามาดังกล่าวอาจให้ถ้อยคำ ที่เป็นประโยชน์กับฝ่ายที่อ้างตน แม้พนักงานสอบสวนมีอำนาจใช้ดุลพินิจสอบสวนพยานบุคคลใดซึ่งมีเหตุอันควรเชื่อว่าถ้อยคำของเขาอาจเป็นประโยชน์แก่คดี แต่ก็เป็นกรยากที่จะเชื่อได้ว่าพยานบุคคลดังกล่าว ให้ถ้อยคำด้วยความสัตย์จริงตามที่รับรู้โดยประสาทสัมผัสของตนโดยตรง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 วรรคสอง บัญญัติว่า “การถามปากคำนั้นพนักงานสอบสวนจะให้ผู้ที่ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ และต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยพยานบุคคล” ซึ่งกฎหมายมิได้มีบทบังคับให้การสอบสวน

พยานบุคคลในชั้นสอบสวนว่า ต้องให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนให้ปากคำ จึงเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนก่อนถามปากคำจะให้พยานบุคคล ผู้ให้ถ้อยคำสาบานหรือปฏิญาณตัวเสียก่อนก็ได้ ต่างจากชั้นพิจารณาตัดสินของศาล ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 112 บัญญัติว่า “ก่อนเบิกความพยานทุกคนต้องสาบานตนตามลัทธิศาสนาหรือจารีตประเพณีแห่งชาติของตนหรือกล่าวคำปฏิญาณว่า จะให้การตามความสัตย์จริงเสียก่อน” ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้” ดังนั้น ในชั้นพิจารณาของศาลพยานต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเสมอจึงจะให้การได้ แต่ในชั้นการสอบสวนอยู่ในดุลพินิจของพนักงานสอบสวนที่จะให้พยานสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนหรือไม่ก็ได้ ซึ่งก็เป็นปัญหาว่าพยานที่ไม่สาบานหรือปฏิญาณตนจะให้การตามความสัตย์จริง หรือไม่อย่างไร

1.3. ปัญหาการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการดำเนินการสอบสวน รวบรวมพยานหลักฐานคดี ซึ่งกระทบสิทธิของบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสิทธิของบุคคลซึ่งตามรัฐธรรมนูญ กล่าวคือ บุคคลย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรม ไม่ว่าจะเป็นผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือพยานในคดีมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่ได้รับอย่างเหมาะสมในการดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมรวมทั้งสิทธิในการได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 130 บัญญัติว่า “ให้เริ่มการสอบสวนโดยมิชักช้า จะทำการสอบสวนในที่ใด เวลาใด แล้วแต่จะเห็นสมควร โดยผู้ต้องหาไม่จำเป็นต้องอยู่ด้วย” การดำเนินการสอบสวนเกี่ยวกับเรื่องเวลา สถานที่และบุคคลที่จะถูกสอบสวน กฎหมายกำหนดให้กระทำโดยมิชักช้า แต่ไม่ได้กำหนดระยะเวลาการสอบสวนให้ชัดเจนว่าต้องดำเนินการในกำหนดเวลาเท่าใด ดังนั้น การรวบรวมพยานหลักฐานต่างๆในการพิสูจน์ความผิดจึงเป็นดุลพินิจของพนักงานสอบสวนว่าจะดำเนินการสอบสวนเมื่อใดก็ได้ เนื่องจากไม่มีเวลาที่ชัดเจนหากกระทำล่าช้าพยานหลักฐานต่างๆ อาจจะถูกทำลาย เคลื่อนย้ายหรือเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดผลเสียหายทางคดี การกระทำดังกล่าวขัดกับหลักนิติธรรม หลักความเสมอภาค ซึ่งทำให้ผู้กระทำความผิดที่แท้จริง หลุดพ้นการถูกดำเนินคดีตามกฎหมาย

1.4. ปัญหาการใช้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวน ตามมาตรา 122 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ว่า พนักงานสอบสวนจะไม่ทำการสอบสวนในกรณีต่อไปนี้ก็ได้

- 1) เมื่อผู้เสียหายขอความช่วยเหลือ แต่ไม่ยอมรับร้องทุกข์ตามระเบียบ
- 2) เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีเสียเอง โดยมีได้ร้องทุกข์ก่อน
- 3) เมื่อมีหนังสือกล่าวโทษเป็นบัตรสนเท่ห์ หรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปาก ไม่ยอมบอกว่าเขาชื่อใคร หรือไม่ยอมลงลายมือชื่อในคำกล่าวโทษ หรือ บันทึกคำกล่าวโทษ

ในกรณีนี้ ถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดิน ถ้าผู้เสียหายหรือบุคคลที่กล่าวโทษด้วยปากหรือเป็นผู้ทำหนังสือกล่าวโทษด้วยบัตรสนเท่ห์เกรงกลัวผู้กระทำความผิด หรือเกรงว่าตัวเองจะได้รับอันตราย จะไม่ยอมแสดงตนและร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวน หากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นจริงแล้วพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจที่ไม่ทำการสอบสวนอาจทำให้ผู้ได้รับความเสียหายจากคดีอาญาและไม่ได้รับความเป็นธรรม ยกตัวอย่างเช่น ความผิดในการค้ำมนุษย์ ผู้เสียหายไม่สามารถแจ้งความเองได้ แต่พนักงานสอบสวนไม่ยอมทำการสอบสวนทั้งที่มีอำนาจทำการสอบสวน

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ทำให้ผู้กระทำความผิดไม่ได้รับโทษ เนื่องจากพนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจไม่ยอมทำการสอบสวนคดีนี้ต่อไป ถือได้ว่าเป็นการใช้อำนาจดุลพินิจของพนักงานสอบสวนที่ขาดความเที่ยงธรรมและคุณธรรมขัดกับหลักนิติธรรม

2. ผู้บังคับบัญชา

ระบบการตรวจสอบภายใน มีระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กำหนดมาตรการควบคุมตรวจสอบการสอบสวน แต่ไม่ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้บังคับบัญชาที่จะเข้ามาเป็นหัวหน้าที่กำกับดูแลงานสอบสวนที่ชัดเจน ทำให้บางครั้งผู้ที่เข้ามาเป็นผู้บังคับบัญชามาจากสายงานอื่นที่ขาดความรู้ความสามารถหรือขาดประสบการณ์ในด้านการสอบสวน ทำให้งานในชั้นการสอบสวนไม่สามารถพิจารณาและกลั่นกรองได้ว่า ส่วนงานการสอบสวนที่สอบสวนไปแล้วนั้น ถูกต้องและมีการรวบรวมพยานหลักฐานได้อย่างครบถ้วนหรือไม่ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือไม่ ตั้งข้อหาถูกต้องหรือไม่ ซึ่งเป็นช่องว่างให้พนักงานสอบสวน และผู้บังคับบัญชาร่วมกันแสวงหาผลประโยชน์จากการทำส่วนงานการสอบสวน

3. ปัญหากายนอกองค์กร

การถูกแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก อาทิเช่น นักการเมือง ผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ญาติพี่น้อง หรือผู้มีพระคุณอื่นๆ ของพนักงานสอบสวนเองขอร้องให้ช่วยเหลือในทางคดี

สรุป หลักนิติธรรมกับการอำนวยความสะดวกทางอาญาในงานสอบสวน

ในการอำนวยความสะดวกทางอาญาในงานสอบสวน พนักงานสอบสวนที่ดี ต้องมีจรรยาบรรณ ยึดหลักกฎหมาย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมในสังคม การดำเนินการจะต้องมีความโปร่งใส สุจริต รวดเร็ว เสมอภาค และเที่ยงธรรมอย่างแท้จริง โดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญควบคู่ไปกับการรักษาความสงบสุขของสังคม และพัฒนาพนักงานสอบสวนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ซึ่ง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรต้นธารของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา แต่ทั้งนี้ในสภาพสังคมและการทำงานในปัจจุบัน ขาดความเป็นอิสระในการดำเนินคดี บางครั้ง ต้องทำงานภายใต้ข้อจำกัดของผู้บังคับบัญชา ซึ่งบางท่านขาดคุณธรรม ไม่มีความรู้ความสามารถ หรือ ประสิทธิภาพด้านการสอบสวน ทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนผู้บริสุทธิ์

วิธีดำเนินการสอบสวนของพนักงานสอบสวน หากขาดความรู้ ความสามารถ ประสิทธิภาพ หรือขาดความยุติธรรมแล้ว ผลเสียย่อมเกิดกับประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแน่นอน เห็นได้ว่า การสั่งคดีของพนักงานสอบสวน กฎหมายให้อำนาจพนักงานสอบสวนเพียงลำพังเพื่อทราบข้อเท็จจริงและพฤติการณ์ต่างๆ อันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา เพื่อจะรู้ตัวผู้กระทำความผิดและเพื่อพิสูจน์ให้เห็นความผิดหรือความบริสุทธิ์ของผู้ต้องหา และเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องลงโทษ ดังนั้น การสั่งคดีของพนักงานสอบสวน ย่อมมีผลต่อการพิจารณาฟ้องของพนักงานอัยการและกระบวนการพิจารณา

คดี ของศาล หากการรวบรวมพยานหลักฐานดำเนินการโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรภายนอก หรือมีวิธีการดำเนินการสอบสวน และกำหนดระยะเวลาที่ชัดเจน ย่อมเกิดความเสียหายต่อกระบวนการยุติธรรมได้

ในประเด็นนี้ศาสตราจารย์พิเศษ ธาณินทร์ กรัยวิเชียร มีความเห็นว่า “ปัญหาสำคัญของวิกฤติการณ์หลักนิติธรรมในสังคมไทยที่เราจะมองข้ามโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาเจ้าพนักงานลูก่ออำนาจ ซึ่งดูเหมือนว่าจะเป็นวิกฤติการณ์กฎหมายกลับละเมิดกฎหมายเสียเอง เพราะเป็นเรื่องผู้ที่มีอำนาจรัฐอยู่ในมือหรือผู้บังคับใช้ข้าราชการในหน่วยงานป้องกันและปราบปรามโจรผู้ร้าย หรือเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ทำให้มีโอกาสเสี่ยงต่อการลูก่ออำนาจมาก เพราะหลงผิดคิดไปว่าเมื่อตนมีอำนาจรัฐอยู่ในมือแล้วก็สามารถกระทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ตามอำเภอใจโดยไม่เกรงกลัวต่ออาญาของแผ่นดินและไม่คำนึงถึงความถูกต้องชอบธรรมแต่อย่างใด จึงมักจะล่วงละเมิดกฎหมายเสียเอง อย่างเช่นเรื่องของการอุ้มฆ่า การฆ่าตัดตอน การวิสามัญฆาตกรรมโดยไม่มีเหตุอันจะอ้างได้โดยชอบด้วยกฎหมาย ยัดเยียดข้อหาเท็จให้ผู้บริสุทธิ์ ซ้อมผู้ต้องหาหรือพยาน สร้างหลักฐานเท็จ เป็นต้น เหล่านี้เกิดจากการลูก่ออำนาจของเจ้าพนักงานทั้งสิ้น นับเป็นการกระทำที่ชั่วร้ายและขัดกับหลักนิติธรรมอย่างร้ายแรง ผิดทั้งกฎหมาย ผิดทั้งศีลธรรมและความถูกต้องชอบธรรม

การแก้ไขปัญหาในเบื้องต้น ต้องเรียกความไว้วางใจจากประชาชนกลับมาให้ได้เสียก่อน ซึ่งไม่สามารถกระทำได้ในเวลาเพียงชั่วข้ามวัน แต่ต้องอาศัยเวลายาวนาน โดยเจ้าพนักงานของรัฐต้องปฏิบัติการ 2 ประการ พร้อมกันไป คือ

ประการแรก เราต้องมุ่งมั่นปราบปรามผู้ก่อความไม่สงบเรียบร้อยในบ้านเมือง อย่างเด็ดขาดจริงจัง และโดยเฉียบพลัน โดยเจ้าพนักงานของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ภายใต้กรอบของกฎหมายและศีลธรรมอย่างเคร่งครัด ยึดมั่นในความถูกต้องชอบธรรมและแก้ปัญหาโดยคำนึงถึงประชาชนผู้เดือดร้อนเป็นสำคัญ

ประการที่สอง ต้องนำตัวเจ้าพนักงานของรัฐที่ลูก่ออำนาจ จงใจฝ่าฝืนตัวบทกฎหมาย มาดำเนินคดีเพื่อลงโทษตามกฎหมายให้ได้โดยเร็ว และไม่มีการเห็นแก่หน้าผู้ใดทั้งสิ้น

สิ่งสำคัญที่สุดในการปฏิบัติการเพื่อแก้ปัญหานี้ก็คือ เจ้าพนักงานของรัฐทุกระดับพึงต้องตระหนักอยู่เสมอว่าอำนาจที่ท่านมีอยู่นั้น เป็นอำนาจตามกฎหมายซึ่งมาพร้อมกับหน้าที่และความรับผิดชอบในการรับใช้ประชาชน ท่านต้องปฏิบัติหน้าที่ของท่านให้อยู่ในกรอบของกฎหมายและหลักนิติธรรมตามรัฐธรรมนูญ มิใช่เพ่งเล็งแต่จะทำผลงานเพื่อเสนอรับความดีความชอบจากผู้บังคับบัญชา หรือกระทำไปเพียงเพื่อความพอใจของตน แม้ว่าอาจจะโชคดี ไม่มีใครสามารถเอาผิดได้ตามกฎหมาย แต่เหนือกฎหมายนั้นยังมี “กฎแห่งกรรม” ซึ่งไม่มีทางรอดพ้นไปจากกฎแห่งกรรมนี้ได้

ในความเห็นของผู้เขียนเอง กฎหมายไม่ใช่ยาครอบจักรวาลที่จะรักษาเยียวยาปัญหาสังคมได้ทุกๆเรื่อง เพราะกฎหมายไม่มีข้อบังคับใดๆที่สามารถบังคับจิตใจของคน แม้ว่าจะตรากฎหมายได้ดี

เพียงใด ก็มีอาจจะบังคับจิตใจคนได้ กฎหมายไม่อาจจะเปลี่ยนพฤติกรรมหรืออุปนิสัยเลวร้ายของบุคคลได้ แม้กระนั้นก็ตามมาตรการกฎหมายก็ยังคงจำเป็นต้องมีอยู่ เพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ แต่มาตรการทางกฎหมายอย่างเดียวคงไม่เพียงพอ เราต้องแก้ที่จิตใจของคนโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมายโดยเฉพาะในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาของพนักงานสอบสวน

ดังนั้น เพื่อให้การอำนวยความสะดวกยุติธรรมทางอาญาของพนักงานสอบสวน เป็นไปด้วยความถูกต้อง บริสุทธิ์ ยุติธรรม ถูกต้องตามหลักกฎหมายและสอดคล้องกับหลักนิติธรรม ควรมีการจัดระบบการทำงานที่ของพนักงานสอบสวน ให้มีประสิทธิภาพโดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติ วางแนวทางในการพัฒนาระบบงานและบุคลากรในงานสอบสวนดังนี้

1. มาตรการแก้ไขจิตใจโดยให้มีโครงการฝึกอบรมพัฒนาจิตใจให้มี “หิริโอตตปปะ และมีความเชื่อในกฎแห่งกรรม” เมื่อความเสื่อมโทรมของหลักนิติธรรมในสังคมไทยเป็นเรื่องของความเสื่อมโทรมทางจิตใจ เป็น “กิเลส” ของตัวบุคคล จึงควรมุ่งแก้ไขที่เรื่องของจิตใจเป็นสำคัญว่าจะทำอย่างไรจึงจะทำให้คนมีหิริโอตตปปะ หรือมีความละเอียดต่อการทำชั่วและเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งจะทำให้เขาไม่กล้าที่จะกระทำการทุจริตประพฤติดิบชอบ

2. ปลุกฝังจิตสำนึกสาธารณะโดยเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันบำเพ็ญประโยชน์ในการช่วยเหลือประชาชนผู้ด้อยโอกาสหรือผู้ยากไร้ในสังคมหรือชุมชนของตน ให้รู้จักเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อช่วยเหลือผู้ที่ด้อยกว่าได้ เห็นว่ายังมีคนที่ลำบากกว่าตนเองอีกมาก เสริมสร้างแนวคิดที่ไม่คิดแต่จะกอบโกยสมบัติหรือแสวงหาอำนาจ ยศศักดิ์หรือตำแหน่งเพื่อตนเองโดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม เพราะความพึงพอใจในสิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการตอบสนองชั่วคราวชั่วครวเท่านั้น หาใช่ความสุขที่แท้จริงไม่ คุณค่าแห่งชีวิตเรามีมากกว่าสิ่งเหล่านี้มากมายนัก ความสุขที่แท้จริงนั้นอยู่ที่การให้การเสียสละและอุทิศตนทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม

3. ออกระเบียบหรือวางหลักเกณฑ์ ในการแต่งตั้ง ผู้ที่จะเป็นผู้บังคับบัญชาและหัวหน้างานสอบสวน ต้องมีประสบการณ์ในงานสอบสวน และเคยผ่านการทำสำนวนการสอบสวนด้วยตนเอง เป็นระยะเวลาพอสมควร

4. ควรมีการสอบสวนแบบเป็นชุดพนักงานสอบสวน โดยมีพนักงานสอบสวนที่อาวุโสสูงสุดเป็นหัวหน้า มีการกลั่นกรอง ในการกำหนดข้อหา การวางรูปคดีหรือให้ความเห็นเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐาน เพื่อให้การสอบสวน เป็นไปอย่างถูกต้อง รวดเร็วและเป็นธรรม

5. ในคดีที่มีอัตราโทษสูง ควรมีหน่วยงานอื่นคือ พนักงานอัยการเข้าร่วมในการกำหนดข้อหา การวางรูปคดี หรือให้ความเห็นเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานเพื่อการสอบสวนดำเนินการได้

ด้วยความรวดเร็ว ลดขั้นตอน ความล่าช้าของกระบวนการสอบสวน เพื่อให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยา และให้ผู้กระทำผิดได้รับการอำนวยความยุติธรรมทางกฎหมายอย่างเต็มที่

6. ผู้บังคับบัญชาในระดับสถานีตำรวจ ต้องมีความรู้ความสามารถในระดับ เนติบัณฑิต หรือ ปริญญาโท โดยเฉพาะสาขากฎหมาย และต้องเคยผ่านงานสอบสวน ผู้บังคับบัญชาควรได้รับการฝึกอบรมหลักนิติธรรม คุณธรรมจริยธรรม เป็นประจำทุกปี

7. ผู้บังคับบัญชาในระดับสถานีตำรวจ ควรให้ความสำคัญอิสระในการใช้ดุลยพินิจของพนักงานสอบสวนอย่างตรงไปตรงมา ตามหลักพื้นฐานของกฎหมายและหลักนิติธรรมโดยเคร่งครัด ปราศจากการแทรกแซงและบีบคั้นให้พนักงานสอบสวน เพื่อความเป็นธรรม

8. พนักงานสอบสวนควรยึดหลักนิติธรรม อุดมการณ์ จรรยาบรรณ และยึดหลักกฎหมายเป็นหลักในการปฏิบัติงาน โดยจะต้องมีความโปร่งใส สุจริต รวดเร็ว เสมอภาค และเที่ยงธรรม อย่างแท้จริง โดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ควบคู่ไปกับการรักษาความสงบสุขของสังคม และพัฒนาพนักงานสอบสวนให้มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณที่เหมาะสมต่อการดำรงไว้ซึ่ง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบขององค์กรต้นธารของ กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

บรรณานุกรม

เอกสารอ้างอิง

จินดาภิรมย์ราชสภาพดี. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพิจารณาคำพยานหลักฐาน

กรุงเทพมหานคร: พิศาลบรรณนิติ, 2464.

บรรเจิด สิงคะเนติ. **หลักพื้นฐานของสิทธิ เสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตาม รัฐธรรมนูญใหม่.**

กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์วิญญูชน จำกัด, 2543. เมธา วาดีเจริญ. **บทบาทของ
เจ้าพนักงานตำรวจในการสอบสวนคดีอาญา.**

กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สูตรไพศาล, 2539.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร **หลักนิติธรรม.** จัดพิมพ์โดยสำนักประธานศาลฎีกา. (กรุงเทพมหานคร :
บริษัทชวนพิมพ์ 50 จำกัด), 2553.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550.สำนักงานอัยการสูงสุด.สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม
2557. เข้าถึงได้จาก www.ogad.ago.go.th

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป.สืบค้นเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2557. เข้าถึงได้จาก
life.cpru.ac.th/E%20learning/03%20Humanrights/บทที่%201.htm

กฎหมาย

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ประมวลกฎหมายอาญา

ระเบียบกรมตำรวจว่าด้วยการรายงานคดี (ฉบับที่ 6) พ.ศ.2537